

Ministerie van Defensie

Militaire Inlichtingendienst

Postbus 20701
2500 ES 's-Gravenhage

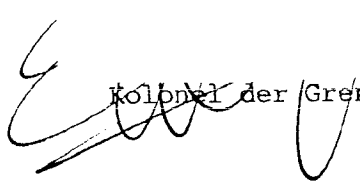
Telefoon 070 - 318 81 88
Telex 32374 KYDER/BIV NL
Telefax 070 - 318 79 51

-Aan:
Zie verzendlijst.

Uw brief	Uw kenmerk	Ons nummer	Datum
		DIS/91/095/5006	16 oktober 1991
Onderwerp			
Joegoslavië: recente ontwikkelingen (nr 80/91)			

1. Hierbij doe ik U toekomen een notitie over de recente ontwikkelingen in Joegoslavië.
2. Zonder bijlage is deze brief ongeclassificeerd.

Hoofd Militaire Inlichtingendienst
voor deze
Het Hoofd Stafafdeling Inlichtingen

Kolonel der Grenadiers

Bijlagen Bezoekadres
één Kalvermarkt 28
 's-Gravenhage

Doorkiesnummer
070 - 318 6634

Verzoeken bij beantwoording datum, nummer en onderwerp te vermelden.

Verzendlijst behorende bij brief MID nr. DIS/91/095/5006 , d.d. 16 oktober 1991

Aan:

Coördinator Verenigde Inlichtingendiensten Nederland

(Secretaris Generaal Ministerie Algemene Zaken)

Hoofd Inlichtingendienst Buitenland

Hoofd Binnenlandse Veiligheidsdienst

Ministerie van Buitenlandse Zaken

t.a.v. AMAD

MINISTERIE VAN DEFENSIE
MILITAIRE INLICHTINGDIENST

JOEGOSLAVIE
Militair-politieke situatie
80/91

(Afgesloten 161100 OKT 1991)

Kroatië

Het gisteren gemelde overleg in Moskou tussen de presidenten van Servië en Kroatië, Milosevic en Tudjman, heeft een opvallend resultaat opgeleverd. Beide presidenten kwamen opnieuw een onmiddellijk staakt-het-vuren overeen en spraken bovendien af dat binnen een maand onderhandelingen zullen worden gevoerd over "alle kwesties" die tussen beide republieken bestaan. Deze gesprekken zullen worden gevoerd op basis van de "soevereine rechten van alle volkeren" en "gelijke rechten van beide republieken". Sovjet president Gorbachev riep op tot een gezamenlijke organisatie van deze gesprekken door de EG, de Sovjet Unie en de Verenigde Staten.

Hoewel het betrokken akkoord diverse interpretaties toelaat en vooral als een diplomatiek succesje voor Gorbachev moet worden gezien, is voor de intern-Joegoslavische problematiek toch opvallend dat Milosevic en Tudjman bij vrijwel alle internationale bemiddelingspogingen instemmen met een bestand en nadere onderhandelingen, terwijl deze afspraken in de praktijk vrij snel ijdel blijken. Dit houdt ongetwijfeld mede verband met een zeker cynisme aan beide zijden, maar lijkt er toch ook op te duiden dat de betrokkenen zelf niet totaal afwijzend staan tegenover compromissen. Het blijkt echter in de praktijk steeds onmogelijk de vele tegengestelde belangen op één lijn te brengen.

Overigens moet erop gewezen worden dat de federale strijdkrachten (JNA) niet bij het akkoord van Moskou betrokken zijn en zich derhalve mogelijk niet aan de betreffende afspraken gebonden achten. In dit verband is van belang dat de federale defensieleiding zich ook niet gebonden verklaarde aan het vorige week gesloten (mondelinge) Haagse akkoord, dat een soortgelijke strekking had.

Voorzover kan worden nagegaan heeft het bestand nog nauwelijks invloed gehad op de militaire situatie. Deze wordt gekenmerkt door hevige, mogelijk zelfs enigszins escalerende gevechten in een aantal omstreden gebieden en een gespannen rust in de rest van Kroatië. In verband hiermee verzocht de Kroatische premier Greguric gisteren om bemiddeling van de EG voor de inzet van helikopters ter bevoorrading van de burgerbevolking van Dubrovnik. Ook zijn gisteren opnieuw -voorzover bekend vruchteloze- onderhandelingen gevoerd over het eventueel doorlaten van een konvooi met hulpgoederen voor de bevolking van Vukovar. Daarbij liepen de emoties hoog op; zo dreigde de belangrijkste Kroatische onderhandelaar met militaire maatregelen om de doorgang vrij te maken. Dit geeft niet alleen aan hoe explosief de situatie is, maar wijst -gegeven het feit dat het betreffende konvooi eerder deze week uiteindelijk door Kroaten is tegengehouden- ook op tegenstellingen aan Kroatische zijde.

Tudjman heeft gisteren alle politieke activiteiten binnen de Kroatische strijdkrachten verboden. Naar verluidt zouden de Kroatische militairen geen lid meer mogen zijn van een politieke partij en niet meer in uniform een partijbijeenkomst bezoeken. Hoewel soortgelijke maatregelen de afgelopen jaren ook in andere post-communistische landen zijn genomen, bestaat het vermoeden dat de

stap van Tadjman mede verband houdt met een groeiende oppositie van met name extreem-nationalistische partijen en groeperingen tegen zijn bewind.

Op de Kroatische radio is onlangs een opmerkelijk bericht uitgezonden, dat erop wijst dat leden van de Kroatische (para-)militaire organisaties in tenminste één geval uit de JNA gedeserteerde soldaten van Albanese afkomst hebben gebruikt als een "menselijk schild" bij hun opmars tegen de JNA. Deze melding kan niet alleen voedsel geven aan anti-Kroatische propaganda, maar ook leiden tot een afname in de desertie van met name Albanen uit de JNA.

Een recent artikel in het orgaan van de JNA beschuldigt Kroatië ervan in samenwerking met Zuid-Afrika "kleine kernwapens" te ontwikkelen. Bovendien zou Kroatië in samenwerking met Slovenië voorbereidingen treffen om een aanslag te plegen op de kerncentrale Krsko, met als doel de JNA van terreur te beschuldigen. Deze beweringen maken kennelijk deel uit van de Servische hetze tegen Kroatië en zijn vermeende supporters in het westerse buitenland. Tegen deze achtergrond werd bijvoorbeeld ook gesteld dat de bomaanval op Zagreb vorige week was geënceneerd door de Kroaten. De bovenvermelde aantijgingen klinken echter dermate absurd dat hun overtuigingskracht gering is.

Bosnië-Herzegovina

Het parlement van Bosnië-Herzegovina heeft gisteren een resolutie aangenomen waarin wordt verklaard dat Bosnië-Herzegovina "soeverein en ondeelbaar" is en zich zal inzetten voor "een nieuwe Joegoslavische gemeenschap". In dit kader heeft het parlement de demilitarisering van Bosnië-Herzegovina geëist en verklaard dat Bosnische vertegenwoordigers niet meer zullen optreden in federale organen waarin niet alle zes deelrepublieken zijn vertegenwoordigd. Hiermee neemt Bosnië-Herzegovina feitelijk eenzelfde positie in als Slovenië en Kroatië, wier vertegenwoordigers zich aan deze organen hebben onttrokken.

Het betreffende besluit werd aangenomen door de vertegenwoordigers van de Moslims en de Kroaten in het parlement. Hoewel het hier een principe-verklaring betreft en nog moet worden afgewacht wat de praktische gevolgen zullen zijn, stuitte de resolutie op heftig protest van de Serviërs, die de parlementszitting zelfs verlieten voor de resolutie in stemming kwam. Dit houdt vermoedelijk met name verband met de bepalingen omtrent de ondeelbaarheid van Bosnië-Herzegovina en met de demilitarisering. Hiermee lijkt het streven naar aansluiting van tenminste de door Serviërs gedomineerde gebieden van Bosnië-Herzegovina bij Servië, alsmede aktie van [pro-Servische elementen binnen] de JNA om deze aansluiting te bereiken, te worden doorkruist.

De demilitarisering van Bosnië-Herzegovina zou ook in ander opzichten belangrijke gevolgen hebben voor de JNA. Als het leger zich uit deze republiek zou (moeten) terugtrekken, zou het niet alleen zijn belangrijkste overgebleven niet-Servische bases verliezen, maar ook ernstig gehinderd worden bij de inzet van eenheden tegen Kroatië. Het verlies van de Bosnische (niet-Servische) militairen, hoewel hun huidige aantal vermoedelijk toch al niet hoog zal zijn, zou het pan-Joegoslavische karakter van de JNA nog verder aantasten. Verder vergroten de etnische tegenstellingen in Bosnië-Herzegovina de kans op een uitbreiding van de burgeroorlog in Joegoslavië, hetgeen mogelijk ook een vergrote inzet van het leger zou vereisen. Om al deze redenen is federaal minister van Defensie Kadjevic onmiddellijk naar Sarajevo gereisd om de Bosnische leiders op deze gevaren te wijzen.

De Bosnische bevolking (4,5 miljoen) bestaat volgens de laatste volkstelling voor ruim 43% uit Moslims, 31% Serviërs en 17% Kroaten. De politieke krachtsverhoudingen in het parlement komen ruwweg met de etnische overeen. De

afgelopen maanden was reeds sprake van Servische pogingen de politieke situatie in Bosnië-Herzegovina te destabiliseren door de diverse bevolkingsgroepen tegen elkaar op te zetten. Als gevolg daarvan zocht de Bosnische regering toenadering tot de Kroatische. Deze samenwerking zou in de nabije toekomst nog kunnen worden geïntensiveerd.

Servië

Moslams uit de Sandzak-regio (zuidwest-Servië) hebben gisteren verklaard in de laatste week van oktober een referendum te zullen houden omtrent de onafhankelijkheid van hun gebied van Servië. Hiermee geven zij uitvoering aan hun reeds in mei geuite dreigement de onafhankelijkheid uit te roepen als Slovenië en Kroatië zich van Joegoslavië zouden afscheiden. De Servische autoriteiten hebben de gedachte aan autonomie voor de Sandzak-regio verworpen en gesteld dat de moslams hiermee een "tweede front" willen openen. Met deze formulering bedienen zij zich van dezelfde terminologie als de voorzitter van het federale presidium, de Kroaat Mesic, die deze week de moslams in Kosovo opriep hun verzet tegen Servië te intensiveren. Reeds eerder is melding gemaakt van overleg tussen de Moslams in Bosnië-Herzegovina en Kosovo. Het is denkbaar dat in de nabije toekomst een samenwerkingsverband kan ontstaan tussen de moslams in Bosnië-Herzegovina, Kosovo en Sandzak, die alle met het Servische nationalisme worden geconfronteerd.

De Servische Nationale Garde, een para-militaire organisatie onder leiding van de niet-communistische, maar wel sterk nationalistische oppositieleider Draskovic, heeft onlangs gesteld dat de Servische autoriteiten moeten toegeven dat Servië in oorlog is en de aanzet dienen te geven tot de vorming van een niet-ideologisch Servisch leger. De leider van de extreem-nationalistische Chetniks, Seselj, pleitte voor de omvorming van de JNA tot een Servisch leger onder leiding van "de Servische officieren die zich tot nu toe goed van hun taak gekweten hebben". Hij stelde in dit verband federaal minister van Defensie Kadjevic verantwoordelijk voor de moord op JNA-soldaten door de Kroaten. Dit alles wijst erop dat de extreem-nationalistische stroming in de Servische politiek zeer ontevreden is met de ontwikkelingen in Joegoslavië en voorstander is van een aktiever pro-Servisch optreden. De (relatief gematigde) socialistische regering van Milosevic heeft zich tot nu toe tegen dergelijke initiatieven verzet. Het is echter niet uitgesloten dat zij zich bij een verdere escalatie van de vijandelijkheden gedwongen zou zien tot concessies aan de oppositie.

Slovenië

Slovenië heeft stappen gezet voor de oprichting van een eigen krijgsmacht. Vanaf januari 1992 zullen twee keer per jaar 6000-7000 dienstplichtigen worden opgeroepen voor een eerste oefening van zeven maanden. De totale sterkte van de Sloveense strijdkrachten zou 20.000 man moeten gaan bedragen, waarvan het leger met 16.500 man het leeuwedeel zou uitmaken. Daarnaast zou worden gedacht aan de oprichting van een luchtmacht van 2500 man, uitgerust met bewapende helikopters voor grondsteun. Ook zou een marine (1000 man) worden opgericht voor kustverdediging en reddingsoperaties. De strijdkrachten zouden ongeveer 5000-6000 man beroepspersoneel moeten omvatten, van wie 2000 officieren. In crisistijd zou Slovenië op den duur over 190.000-200.000 man moeten kunnen beschikken. De belangrijkste opleidingscentra zouden worden gevestigd in Ljubljana en bij Maribor. Overigens is het te verwachten dat Slovenië bij het uitvoeren van deze plannen ernstig gehinderd zal worden door de slechte economische omstandigheden, die waarschijnlijk nog slechter zullen worden als gevolg van de afscheiding van Joegoslavië en de daarmee samenhangende economische heroriëntatie.

Door Sloveense functionarissen is gisteren opnieuw benadrukt dat alle JNA-militairen die zich nog in deze republiek bevinden, uiterlijk deze week dienen te

zijn teruggetrokken. Na zaterdag a.s., als de door het (destijds nog voltallige) presidium gelaste periode voor hun terugtrekking zal zijn verlopen, zullen de betreffende troepen als vijandig worden beschouwd. Dit kan worden uitgelegd als een dreigement dat er na die datum met geweld tegen hen zal worden opgetreden.

Dat er nu nog JNA-troepen in Slovenië zijn houdt vooral verband met het feit dat hun transit door Kroatië als gevolg van de gevechten in deze republiek onmogelijk was. De federale legerleiding heeft de afgelopen weken met klem verzocht gebruik te mogen maken van Italiaans of Hongaars grondgebied om de terugtrekking te voltooien, maar deze landen hebben dat afgewezen. De Sloveense autoriteiten proberen kennelijk de JNA te dwingen het nog in Slovenië aanwezige zware materieel (onder andere 100 tanks) achter te laten. In de Sloveense optiek zou dit kunnen gelden als herstelbetaling voor de door de JNA aangerichte schade in de strijd in Slovenië in juli jongstleden. Binnen de JNA bestaat de vrees dat Slovenië de betreffende wapens zal willen verkopen aan Kroatië.

De Joegoslavische ambassadeur in Nederland heeft gisteren zijn ontslag ingediend. Dit houdt verband met het feit dat hij van Sloveense afkomst is en zich achter de onafhankelijkheid van Slovenië opstelt. Zijn collega in Duitsland, eveneens een Sloveen, had deze stap reeds eind vorige week gezet. Het is te verwachten dat in de nabije toekomst andere diplomaten van Sloveense en Kroatische afkomst dit voorbeeld zullen volgen, waarmee ook de diplomatieke dienst van Joegoslavië een steeds duidelijker (pro-)Servisch karakter zal krijgen.

Conclusie/vooruitzicht

De presidenten van Servië en Kroatië hebben onder supervisie van Sovjet president Gorbachev besloten tot een nieuw bestand en tot verdere besprekingen omtrent de kwesties die beiden verdeeld houden. Er zijn echter vooralsnog geen redenen om aan te nemen dat deze overeenkomst beter stand zal houden dan eerdere soortgelijke afspraken.

De soevereiniteitsverklaring van Bosnië-Herzegovina vergroot de kans op uitbreiding van de Servisch-Kroatische controverse tot het grondgebied van deze republiek. Dit kan ook ingrijpende gevolgen hebben voor de JNA. Naar verwachting zal de Bosnisch-Kroatische samenwerking op korte termijn intensiever worden. Ook neemt de kans toe dat een coalitie van alle Moslims in Joegoslavië tegen het Servische nationalisme ontstaat.

In ieder geval aan Servische zijde, en waarschijnlijk ook in Kroatië, bestaat er oppositie van extreem-nationalistische zijde tegen de relatief gematigde regering. Er moet rekening mee worden gehouden dat de invloed van deze stromingen op korte termijn zal groeien, waardoor de kansen op een politieke oplossing voor de tegenstellingen in Joegoslavië verder zouden afnemen.